

IDUHeS, 2025; 8(3): 157-171

Doi: 10.52538/duhes.1721486

Araştırma Makalesi – Research Paper**KÜRESEL SAĞLIK TURİZMİNDE YENİ BİR BOYUT: DOĞUM TURİZMİNE
BİBLİYOMETRİK BİR BAKIŞ****A NEW DIMENSION IN GLOBAL HEALTH TOURISM: A BIBLIOMETRIC
PERSPECTIVE ON BIRTH TOURISM**Ekrem SEVİM¹, Zeynep GÜLAY¹, Mustafa NAL²**Özet**

Bu çalışma, sağlık turizminde yeni bir kavram olan doğum turizmi literatürünün kapsamlı bir analizini sunmayı amaçlamakta olup; kavramın teorik çerçevesi, küresel düzeydeki önemi, bireylerin motivasyon unsurları, tercih edilen destinasyonlar ile sağlık ve ekonomik etkileri hakkında bibliyometrik analiz tekniği aracılığıyla kapsamlı bir bakış açısı geliştirmeyi hedeflemektedir. Verilerin analizinde WOSviewer 1.6.18 programı kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Scopus veri tabanında başlık veya anahtar kelimeler içerisinde; “birth tourism, maternity tourism, reproductive tourism, perinatal tourism, medical tourism for childbirth” kelime grubu geçen 214 çalışmadan oluşmaktadır. Literatür incelemesi sonucunda, doğum turizmiyle ilgili çalışmaların genellikle vatandaşlık edinme ve politik tartışmalara odaklandığı, sağlık hizmet sunumu gibi konuların ise yeterince ele alınmadığı görülmüş, bu alandaki veri eksikliğinin giderilmesi için farklı perspektiflerden yapılacak yeni araştırmalara ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğum Turizmi, Sağlık Turizmi, Bibliyometrik Analiz, Scopus Veritabanı, WOSviewer

Abstract

This study aims to provide a comprehensive analysis of the literature on birth tourism, which is a new concept in health tourism, and aims to develop a comprehensive perspective on the theoretical framework of the concept, its importance at the global level, the motivation factors of individuals, preferred destinations, and its health and economic effects through bibliometric analysis technique. WOSviewer 1.6.18 program was used for data analysis. The data consisted of 214 studies in the Scopus database with “birth tourism, maternity tourism, reproductive tourism, perinatal tourism, medical tourism for childbirth” in the title or keywords. As a result of the literature review, it has been observed that studies on birth tourism generally focus on citizenship acquisition and political debates, while issues such as health service provision are not sufficiently addressed, and it has been concluded that new research from different perspectives is needed to overcome the lack of data in this field.

Keywords: Birth Tourism, Health Tourism, Bibliometric Analysis, Scopus Database, WOSviewer

Geliş Tarihi (Received Date): 17.06.2025, Kabul Tarihi (Accepted Date): 20.10.2025, Basım Tarihi (Published Date): 31.12.2025. ¹ Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Balıkesir, Türkiye, ² Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Kütahya, Türkiye. **E-mail:** esevim@bandirma.edu.tr **ORCID ID's:** E.S.; <https://orcid.org/0000-0003-0697-5899>, Z.G.; <https://orcid.org/0009-0001-3662-2982>, M.N.; <https://orcid.org/0000-0001-6190-6437>.

1. GİRİŞ

Küresel sağlık turizmi, günümüzde hızlı gelişim gösteren alanlardan biri olmakla birlikte, insanlığın sağlık arayışı tarihin en eski dönemlerine kadar uzanmaktadır. Antik çağlarda termal kaynaklar ve bunlar etrafında oluşturulan yapılar, sağlık arayışı içinde olan hastalar tarafından tercih edilen merkezler olmuştur. Son dönemlerde tıp sektöründe yaşanan ilerlemeleri daha yakından takip ederek sistemlerine uyarlayan ülkeler, bu gelişmeleri takip edemeyen ülkelere yaşayanlar için modern tıbbi erişimin bir yolu olmaya başlamıştır. İlerleyen süreçte, bu mevcut durum halen devam etmekle birlikte, gelişmiş ülkelere yaşayan bireylerin, yine tıbbi gelişmeleri sağlık sistemlerine uyarlayabilen, çoğunlukla gelişmekte olan ülkelere doğru seyahatlerini doğurmuştur. Yaşanan bu gelişim süreci, günümüz sağlık turizmi hareketliliğini ortaya çıkarmıştır. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde iletişim ve ulaşım alanlarındaki ilerlemeler, bireylerin farklı ülkelerdeki sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırmış ve bu hizmetleri talep etmelerini sağlamıştır.

İletişim ve ulaşım olanaklarının artması sağlık turizmi kapsamındaki seyahatleri desteklemektedir. Tüm dünyada farklı sebeplerle de olsa, insanların sağlık hizmeti arayışı kapsamındaki seyahatler her geçen gün daha da çeşitlenmekte ve daha fazla katılımcıyı cezbetmektedir. Bu çeşitlilikte son dönemin en dikkat çekici sağlık amaçlı seyahatlerden biri şüphesiz doğum turizmidir. Sağlık turizminin alt türlerinden biri olan medikal turizm çerçevesinde niş bir tür olarak ele alınabilecek olan doğum turizmi, son yıllarda artan ve her geçen gün daha fazla ilgi gören bir turizm çeşididir. Bu kavram son dönemde literatürde daha sık adından söz ettirmeye başlamıştır. ABD Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri verilerine göre 2015 yılında ülkede ABD vatandaşı olmayan kişilerce dünyaya getirilen bebek oranı %13,5 olarak raporlanmıştır. Bu oran yirmi yıl öncesinin iki katını oluşturmaktadır. Dahası bu oranın son dönemde %20'yi aştığı düşünülmektedir (1). Benzer şekilde Kanada'nın bazı bölgelerinde doğumların yaklaşık %22'sinin devamlı ikameti olmayan yabancılar tarafından gerçekleştirildiği rapor edilmektedir (2). Bu durumun ülkede gelecek adına demografik yapının değişmesi ve vatandaşlık kavramının kıymetini kaybedebileceği gibi çeşitli sorunlara sebep olabileceği değerlendirilmektedir. Toprak hakkı kapsamında bebeklerin doğdukları ülkeye ait çeşitli haklara doğuştan sahip olması gündemde eleştiri konuları arasında yer almaktadır (3). Ayrıca bu sorun sadece ABD ve Kanada da değil, Brezilya, Yeni Zelanda, İrlanda ve çeşitli Avrupa ülkelerinde gündemdeki önemli konulardan biri olarak dikkat çekmektedir. Bu durumun sebepleri ve ülkeler açısından doğuracağı sonuçları ile ilgili son dönemde çalışmalar yoğunlaşmıştır.

Bu çalışma, sağlık turizminde yeni bir kavram olan doğum turizmi literatürünün kapsamlı bir analizini sunmayı amaçlamakta olup; kavramın teorik çerçevesi, küresel düzeydeki önemi, bireylerin motivasyon unsurları, tercih edilen destinasyonlar ile sağlık ve ekonomik etkileri hakkında bibliyometrik analiz tekniği aracılığıyla kapsamlı bir bakış açısı geliştirmeyi hedeflemektedir.

1.1. Literatür Taraması

İnsanlar çok eski dönemlerden beri turistik seyahatler yapmakta ve sebebi değişmekle birlikte her geçen gün daha fazla insanın bu seyahatlere katıldığı bilinmektedir. Günümüzde turizm kapsamında yapılan seyahatlerin sayısının yılda 1,3 milyarı aştığı ve konuya turizm ekonomisi çerçevesinden bakıldığında 1,5 trilyon ABD dolarına ulaşan bir ekonomik büyüklüğe ulaştığı rapor edilmektedir (4). Önceleri sosyo-ekonomik olarak üst seviyede yer alan bireylerin hedonik ihtiyaçları çerçevesinde şekillenen turizm faaliyetleri, özellikle gelişmiş

ülkelerde sosyal sınıf farklılıklarının azalmasıyla birlikte daha geniş kitlelerin ilgi odağı olmuştur (5,6). Turizm kapsamında yapılan bu seyahatlerin çeşitleri de her geçen gün farklılaşmaktadır. Ortaya çıkan bu çeşitlilikte, artan refah seviyesi, ulaşım ağlarında yaşanan gelişim ve sosyal medya araçlarının yaygınlaşmasının rolü büyüktür. Turizm kapsamında şekillenen bu seyahatler arasında; deniz turizmi, doğa turizmi, kültür turizmi, spor turizmi, ekoturizm, gastronomi turizmi, kongre turizmi ve sağlık turizmi öne çıkan türler arasındadır (7-9).

Son dönemde yaşanan sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeler turizm faaliyetlerini bir tercih eğiliminden çok ihtiyaca dönüştürdüğü söylenebilir (10,11). Özellikle temelde ülke sağlık sistemlerinde yaşanan sorunların bir yansıması olarak ortaya çıkan sağlık turizminin, basit bir tercihten ziyade, önemli bir ihtiyacın karşılanması için yapılan zorunlu bir seyahat olduğunu ifade etmek gerekir (12). Bu gereklilik tüm dünyada farklı sebeplerle ortaya çıkmakta ve kitlelerce ilgi görmektedir. Örneğin sağlık turizmi türlerinden birisi olan medikal turizm, ülkede sağlık hizmeti sunumuyla ilgili teknik eksiklikler ya da kalite sorunları, uzun bekleme listeleri, yüksek maliyetler ve sigortanın bulunmaması ya da sigortaların kapsam dışı bıraktığı tedavilerin bulunması gibi çeşitli sebeplerle bireylerin sağlık hizmetlerine erişim için alternatif bir yol arayışı olarak değerlendirilebilir (13-15). Tüm bu sebeplerin yanında büyüyen medikal turizmi ağı farklı motivasyonları da beraberinde getirmiştir (16). Bunlar arasında son dönemde en fazla ilgi çeken medikal turizm hareketliliği olarak niş bir tür olan doğum turizmi gösterilebilir. Bireylerin motivasyonları açısından farklılık bulunmakla birlikte seyahatin temel unsuru doğum gerçekleştirmek olduğu için medikal turizm kapsamında değerlendirilmektedir. Medikal turizmde bireylerin birincil amacı başka bir ülkeye seyahat ederek sağlık hizmeti almak (17,18) iken, doğum turizminde birincil amaç gidilen ülkenin vatandaşlık ve buna bağlı çeşitli hakları elde etmektir (10,19). Bu amaçla bireylerin doğum yapmak için farklı ülkeye giderek vatandaşlık ve buna bağlı olarak gelen farklı haklardan faydalanmak istedikleri görülmektedir. Doğum turizminin arka planında, Kanada'nın 1947'den bu yana sürdürdüğü ve İngiliz ortak hukuk sisteminden miras aldığı koşulsuz toprak hakkı elde etme temeline dayanan vatandaşlık politikası yer almaktadır (2).

Doğum turizmi alışlagelmiş şekliyle, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru yapılan seyahatleri kapsar (20-22). Doğum turizminin tercih edilmesi, genellikle bireylerin yaşadıkları ülkedeki ve hizmet alacakları ülkedeki sağlık hizmetlerini karşılaştırarak, güven duydukları, maliyetini ve kalitesini kabul ettikleri bir ülkeye seyahat etmesiyle oluşmaktadır (22). Doğum turizmi bir medikal seyahat yöntemi olsa da bu seyahatlerde elde edilen kazanımlar arasında en önemlisi vatandaşlık elde etme olarak ifade edilebilir (20,23,24). Hamileler bu kapsamda "jus soli" (toprak hakkı) vatandaşlığı imkânı tanıyan başka bir ülkeye seyahat ederek doğum yapmakta ve çocuğuyla birlikte kendi ülkesine geri dönüş yapmaktadır (10,23,24). Doğum turizmi kavramı sosyolojik açıdan ele alındığında, bebek sahibi olmak isteyen bireylerin siyasi ve politik çerçevedeki kısıtlama ya da riskler üzerinden gerçekleştirmiş olduğu seyahatleri de kapsayan bir süreçtir (10). Bu seyahatlerde çeşitli unsurların bireylerin tercihlerini şekillendirdiği söylenebilir (25). Doğum turizmi kapsamında yurt dışına en fazla vatandaşını gönderen ülke olarak Çin öne çıkmaktadır. Bu durumun en önemli sebebi olarak, ülkenin uyguladığı nüfus azaltma politikası doğrultusunda oluşturduğu yaptırımların bireyleri doğum turizmi tercihine yönlendirdiği söylenebilir (21).

Anne adayları bebeklerini dünyaya getirmek için yaşadıkları ülkenin sunduğu sağlık hizmetlerini yetersiz buldukları durumlarda da doğum hizmeti almak için medikal turizm kapsamında tercih ettikleri ülkelere seyahatler yapmaktadırlar (18). Doğum turizmine yönelimi sağlayan unsurlardan biri de sağlık hizmeti gelişmiş ülkelere seyahat ederek daha kaliteli bir sağlık hizmeti edinme isteğidir. Bu durumun en önemli sebebi ülkede sağlık alt yapısının yetersiz olmasıdır (26). Bu gibi sağlık altyapısının yetersiz görüldüğü durumlarda gebeler,

yaptığı araştırmalar ve görüşmeler sonucunda karara vardıkları hekim ve ebeleriyle iletişime geçmektedirler. Bu durum güven ortamı oluşturarak doğum turizmi seyahatlerinin ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır (27).

Doğum turizmi, doğum yapmak amacıyla farklı ülkelere seyahat eden gebelerin sadece doğum kısmında değil, doğum sonrası bakımlarını da kapsamaktadır (18). Doğum turizmini tercih eden bireylerin doğum yaptıkları ülkenin sunduğu sigortalarından faydalanma olanağı yakalamaları bu seyahatlerin arkasında yatan önemli sebeplerden biridir (28). Doğum için seyahat ederek vatandaşlık edinen bireylerin çocuklarını oturma için kullanması durumu literatürde “çapa bebekler” olarak ifade edilmektedir (29). Bu bireylerin bu seyahatleri, çocuklarına eğitim, yerleşim ve gelecekleri adına ikinci bir tercih hakkı sunmak gibi sebeplerle yaptığı da söylenebilir (20).

Doğum turizmi kapsamında yapılan seyahatlerin kesin sayısı bilinmemekle birlikte Amerikan Göç Araştırmaları Merkezi’nin tahminlerine göre ABD’nin yıllık 33.000’den fazla doğum turisti tarafından ziyaret edildiği düşünülmektedir (30). Bu durum araştırmacılar ve çeşitli politikacılarca endişe verici olarak değerlendirilmektedir. Konunun daha fazla endişe verici boyutu ise, bu sayının her yıl daha da artarak devam etmesidir. Yıllık veriler incelendiğinde, 90’lı yıllarda ABD’de yabancı ülkelere gelen bireylerin doğum oranı ülkedeki genel oranın yalnızca %7,9’luk kısmını oluşturuyorken, bu oranın 2015 yılına gelindiğinde yaklaşık iki katı artışla %13,5’e yükseldiği görülmüştür. Bu artışta doğum turizmi kapsamında yapılan seyahatlerin önemli payı olduğu değerlendirilmektedir (1). Benzer bir durum Kanada içinde geçerlidir. Bölgesel olarak Kanada’nın bazı kesimlerinde meydana gelen doğumların yaklaşık %22’sinin ülke vatandaşları tarafından gerçekleştirilmediği rapor edilmektedir (2). Bununla birlikte paylaşılan verilerde eksikliklerin olduğu ve bildirilmeyen vakalar da göz önünde bulundurulduğunda bu oranların daha fazla olduğu tahmin edilmektedir (1,31).

Doğum turizmi, bu seyahati gerçekleştiren bireyler açısından önemli avantajlar sunmasının yanında çeşitli olumsuzlukları da getirmektedir (32). Doğum seyahatlerinde gerçekleştiği düşünülen sayısal yükselişler ülke özelinde bakıldığında bazı grupların protestolarına konu olmuştur. Asıl sebebin genel olarak doğum turizmi için ziyaret edilen ülkelerin politikalarından da kaynaklandığı düşünülmektedir (21). Bunun sebebi doğum hakkı ile vatandaşlık edinen bireylerin sadece kendisinin değil belirli kısıtlar sağlandığı takdirde ailesine de yerleşim imkânı tanınmasıdır (31,33). Doğum turizmi esasına dayalı alınan vatandaşlık hakkı Amerika’da yaşayan bazı kesimler için olumsuz karşılanmakta ve protesto edilmektedir (21,34). Amerika’da toprak hakkına dayalı vatandaşlığı onayan yasanın değiştirilmesi istenmektedir (21). Toprak hakkı vatandaşlığını eleştiren kesimlere göre, doğum turizmi ile vatandaşlık edinen çocukların kazanmış olduğu eğitim, barınma gibi sosyal haklar da tartışma konusudur (35,36). Bu hakların ilerleyen dönemlerde toplumsal yapının değişimine yol açacağına ve bununla beraber sosyal güvenliğin azalması durumunun söz konusu olacağı dair fikirler ileri sürülmekte (36) ve doğum seyahatlerini düzenleyen aracı kuruluşlar “organize suç örgütü” olarak gösterilmektedir (32).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Türü

Bu araştırmada bibliyometrik analiz tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda literatür taraması ve doküman incelemesi yapılmıştır.

2.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırma örneklemini Scopus veri tabanından başlık veya anahtar kelimeler içerisinde “birth tourism, maternity tourism, reproductive tourism, perinatal tourism, medical tourism for childbirth” kelime grubu geçen dokümanlardan elde edilmiştir. Veriler 16 Mayıs 2025 tarihine yapılan tarama sonucunda elde edilen 214 makaleden oluşturmaktadır. Bu anahtar kelimeler haricindeki çalışmalar kapsam dışında bırakılmıştır. Bu durum araştırmanın en önemli sınırlılığını oluşturmaktadır.

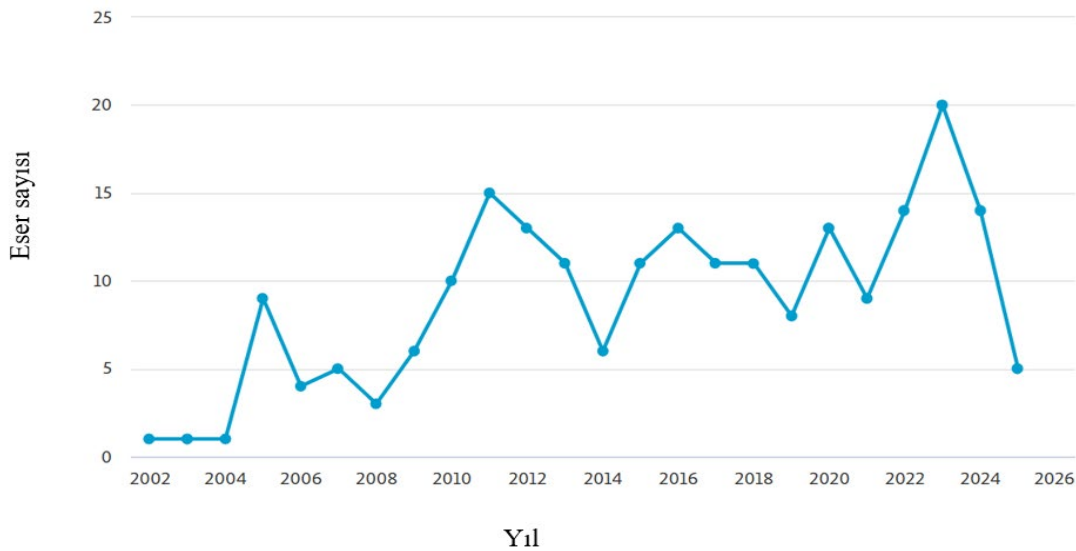
2.3. Veri Analizi

Verilerin analizinde WOSviewer 1.6.18 programı kullanılmıştır. Çalışma kapsamında kümeleme, yoğunluk ve haritalama analizleri uygulanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Yıllara Göre Eser Sayıları

Scopus veri tabanında doğum turizmi alanında ilk çalışmanın 2002 yılında yayımlandığı belirlenmiştir. En çok makalenin (n=20) 2023 yılında yayımlandığı saptanmıştır. Yayınların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, yayın sayısının yıllara göre düzensiz şekilde artış ve azalış gösterdiği, bunun yanında süreç içerisinde genel bir artış trendinin olduğu görülmektedir (Şekil 1).

Şekil 1: Yıllara göre yayın sayısı (37)

3.2. Eserlerin Türlerine Göre Dağılımı

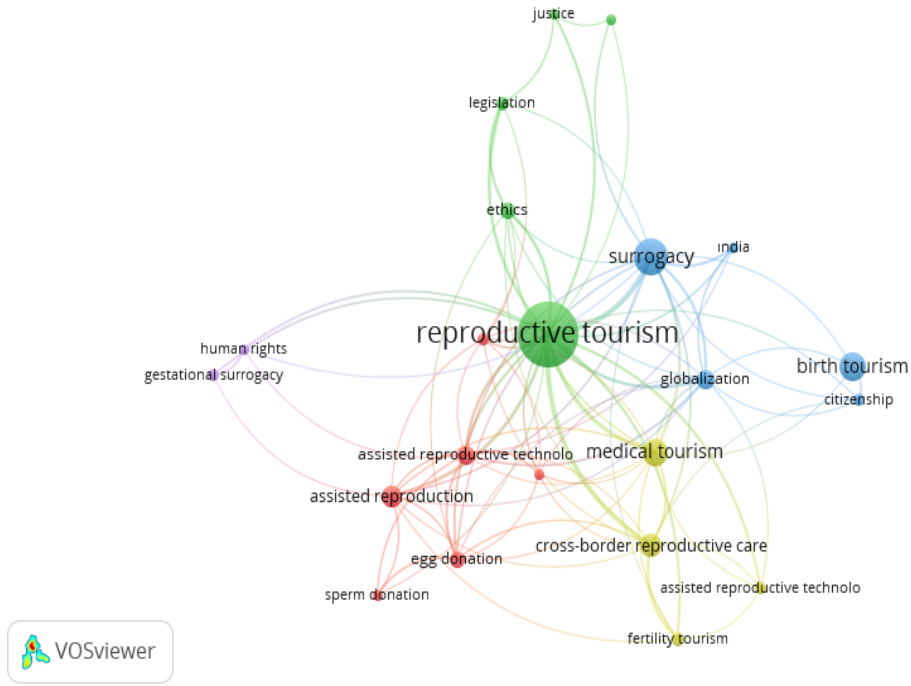
Doğum turizmi alanındaki eserlerin türlere göre dağılımı incelendiğinde, bu alanda en çok yayımlanan eser türlerinin; araştırma makalesi (f=134), kitap bölümü (f=24) ve derleme (f=24) olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Eserlerin türüne göre dağılımı (37)

Sıra	Eser türü	Sayı (f)
1.	Araştırma Makalesi	134
2.	Kitap Bölümü	24
3.	Derleme	24
4.	Konferans bildirisi	11
5.	Kitap	5
6.	Not	4
7.	Editöryal yazı	3
8.	Editöre mektup	3
9.	Kısa özet	3
10.	Konferans derleme	2

3.3. Anahtar Kelime Analizi

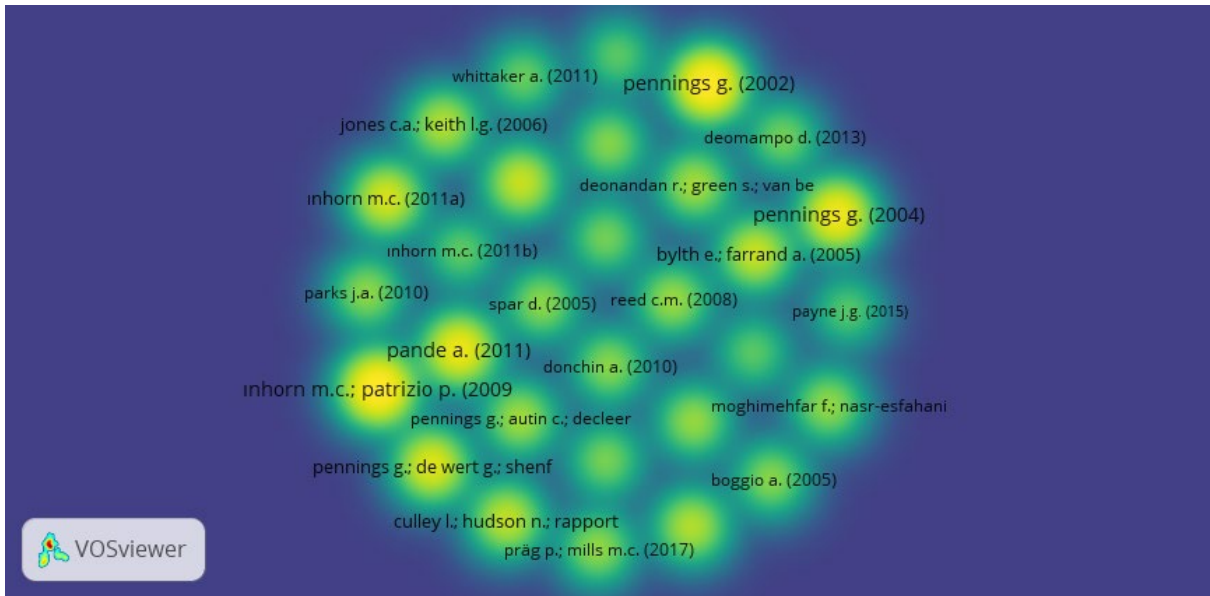
Anahtar kelime ağ haritasının gösteriminde; “birth tourism”, “maternity tourism”, “reproductive tourism”, “perinatal tourism”, “medical tourism for childbirth” ile kullanılan anahtar kelimeleri bir ağ haritası üzerinde göstermek için “eş zamanlılık analizi (co-occurrence analysis)” yapılmış ve “yazar anahtar sözcükleri (author keywords)” seçilmiştir (Şekil 2). Bir anahtar kelimenin minimum tekrar sayısı 5 olarak seçilmiş ve birbiri ile ilişkili 525 anahtar kelimedenden program tarafından 22 ağ bağlantısı oluşmuştur. Oluşturulan harita incelendiğinde, en çok kullanılan anahtar kelimelerin; reproductive tourism (üreme turizmi) (f=74), surrogacy (taşıyıcı annelik) (f=30), birth tourism (doğum turizmi) (f=21) olduğu belirlenmiştir. Şekil üzerinde sarı renkte gösterilen anahtar kelimeler son yıllarda kullanılan anahtar kelimelerdir (Şekil 2). Buna göre medikal turizm (medical tourism), sınır ötesi üreme hizmeti (cross-border reproductive care) ve doğurganlık turizmi (fertility tourism) son yıllardaki yapılan araştırmalarda kullanılan anahtar kelimelerin başında gelmektedir.

Şekil 2: Anahtar Kelime Ağ Haritası

3.4. Eser Atıf Analizi

Doğum turizmi alanında Scopus'ta yayımlanan eserlerden en çok hangi yayınlara atıf yapıldığını belirlemek için “citations” ve “documents” seçeneği seçilerek yoğunluk görselleştirme (density visualization) analizi yapılmıştır. Doküman başına yapılan minimum atıf sayısı “50” olarak seçilerek, bu şartı sağlayan 30 doküman analize tabi tutulmuştur. Atıf ağ analiz sonucuna göre en çok atıf alan eser yoğunluğunun sarı renkli alanlarda olduğu görülmektedir. Bu kapsamda en çok atıf alan eserlerin başında Inhorn ve Patrizio, (2009) (f=208), Pennings, (2002) (f=200) ve Pennings (2004) (f=163) olarak belirlenmiştir (Şekil 3).

Şekil 3: Yayın Atıf Analiz Haritası

3.5. Araştırma Yapılan Ülkeler

Doğum turizmi alanında en çok esere sahip ülkelerin başında Amerika Birleşik Devletleri (f=54), Birleşik Krallık (f=21) ve Belçika (f=18) yer almaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Ülkelere göre yayın dağılımı

Sıra	Ülke	Yayın sayısı (f)
1.	Amerika Birleşik Devletleri	54
2.	Birleşik Krallık	21
3.	Belçika	18
4.	Kanada	13
5.	İspanya	12
6.	Avustralya	8
7.	İtalya	9
8.	Hindistan	7
9.	Tayvan	7
10.	Fransa	6

3.6. Araştırma Yapan Kurumlar

Doğum turizmi alanında en çok esere sahip kurumların başında Gent Üniversitesi (f=16), Yale Üniversitesi (f=11) ve Yale Tıp Fakültesi (f=4) ve Oxford Üniversitesi (f=4) yer almaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. En çok araştırma yapan kurumlar

Sıra	Kurumlar	Yayın sayısı (f)
1.	Gent Üniversitesi	16
2.	Yale Üniversitesi	11
3.	Yale Tıp Fakültesi	4
4.	Oxford Üniversitesi	4
5.	Calgary Üniversitesi	3
6.	Tel Aviv Üniversitesi	3
7.	Batı Makedonya Üniversitesi	3
8.	New York Şehir Üniversitesi	3
9.	De Montfort Üniversitesi	3
10.	Singapur Ulusal Üniversitesi	3

3.7. En Çok Fon Sağlayan Kurumlar

Doğum turizmi konusunda yayınlanan araştırma için farklı kurumlardan fon desteği aldığı belirlenmiştir. Bu alandaki yayınlar için fon desteği sağlayan kurumların başında ABD Ulusal Bilim Vakfı (f=5), Avrupa Komisyonu (4), Kanada Sosyal Bilimler ve Beşeri Bilimler Araştırma Konseyi (f=3) ve Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Konseyi (f=3) bulunmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Fon sağlayan kurumlar

Sıra	Kuruluş adı	Fon destek sayısı
1.	ABD Ulusal Bilim Vakfı	5
2.	Avrupa Komisyonu	4
3.	Kanada Sosyal Bilimler ve Beşeri Bilimler Araştırma Konseyi	3
4.	Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Konseyi	3
5.	ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı	2
6.	Ufuk 2020 Çerçeve Programı	2
7.	Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, Tayvan	2
8.	Gent Üniversitesi	2
9	Ulusal Translasyonel Bilimleri Geliştirme Merkezi	2
10.	Yale Üniversitesi	2

3.8. Eserlerin Araştırma Alanları

Doğum turizmi konusunu içeren çalışmaların araştırma alanlarına göre dağılımı (ilk on) Tablo 5'te gösterilmiştir. Bu konunun incelendiği araştırma alanlarının başında, sosyal bilimler (f=114), tıp (f=109) ve sanat ve beşerî bilimler (f=33) gelmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Eserlerin araştırma alanlarına göre dağılımı

Sıra	Araştırma alanı	Sayı (f)
1.	Sosyal Bilimler	114
2.	Tıp	109
3.	Sanat ve Beşeri Bilimler	33
4.	Biyokimya, Genetik ve Moleküler Biyoloji	23
5.	Hemşirelik	19
6.	İşletme, Yönetim ve Muhasebe	18
7.	Ekonomi, Ekonometri ve Finans	10
8.	Çevre Bilimi	7
9.	Psikoloji	5
10.	Bilgisayar Bilimi	4

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada doğum turizmi literatürü bibliyometrik yöntemle analiz edilmiştir. Bulgular, doğum turizminin sağlık turizmi içerisinde giderek daha fazla dikkat çeken bir alt alan haline geldiğini göstermektedir. Bu bulgu yayın sayıları ile de desteklenmektedir. 2023 yılı en fazla yayının yapıldığı yıldır. Son yıllardaki yayın sayısında görülen artış, bu konunun akademik çevrelerde ve politika yapımcılar nezdinde ilgi görmeye başladığını ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, doğum turizmiyle ilgili akademik çalışmaların büyük çoğunluğunun vatandaşlık edinme, göç politikaları, toprak hakkı (jus soli) ve etik sorunlar gibi konulara odaklandığını (2), buna karşın, doğrudan sağlık hizmet sunumu, klinik kalite, doğum sonrası bakım süreçleri ve hasta deneyimi gibi sağlık hizmeti boyutlarının daha az ele alındığını göstermektedir (18,26). Literatürde doğum turizmi kavramının sıklıkla politik ve hukuki çerçevede ele alınması, sağlık temelli yaklaşımın arka planda kalmasına neden olmaktadır. Oysa doğum turizmi, yalnızca vatandaşlık edinme amacıyla yapılan bir seyahat türü değil; aynı zamanda bireylerin güvenli, kaliteli ve erişilebilir doğum hizmeti arayışıyla bağlantılıdır (22,26). Bu bağlamda, doğum turizminin hem hizmet alan bireyler hem de hizmet sunan ülkeler açısından çok boyutlu etkileri bulunmaktadır. Nitelikli doğum hizmeti sunan ülkeler açısından bu turizm türü, sağlık sektörü gelirlerini artırmanın yanı sıra uluslararası imaj açısından da bir prestij unsuru olarak değerlendirilebilir. Samarrai (2020) doğum turizmini ülkelerin göç planlamaları kapsamında göz önünde bulundurmaları gerektirdiği bir konu olarak ele almakta ve politika önerileri sunmaktadır (2). Konunun bu şekilde ele alınmadığında, vatandaşlık kavramının zedelenebileceği ve kamu düzeninin zarar görebileceği endişesini aktarmaktadır. Dahası çeşitli ülkelerde bu kapsamda anayasa değişiklikleri, yasal düzenlemeler ya da vize kısıtlamaları gibi çeşitli politika değişikliklerinin öne çıktığı dile getirilmiştir.

Yapılan çalışmalarda atıf yoğunluğu yüksek olan yayınların genellikle “reproductive exile” (üreme sürgünü), taşıyıcı annelik, etik çatışmalar ve yasal uyumsuzluklar gibi temaları işlediği görülmüştür. Bu da doğum turizminin yalnızca ekonomik bir hareketlilik değil; aynı zamanda etik, kültürel ve toplumsal tartışmaları da beraberinde getiren karmaşık bir olgu olduğunu göstermektedir. Özellikle Inhorn ve Patrizio (2009) tarafından “üreme sürgünü” ifadesinin kavramsallaştırması, bu olgunun yalnızca turistik değil, zorunlu göç benzeri yönlerini de gündeme getirmektedir (38).

Inhorn ve Patrizio, (2009) de çalışmasında benzer şekilde “turizm” ifadesinin, seyahatin isteğe bağlı ve keyifli bir olgu olduğu izlenimini vermekle birlikte, birçok bireyin yasal, dini, ekonomik veya etik kısıtlamalar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kaldığını ortaya ifade etmektedir. Bu nedenle, bu kişilerin yaşadığı durumun daha doğru bir şekilde “üreme sürgünü” olarak adlandırılması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca bu kavramsal değişikliğin, konuyla ilgili politikaların ve etik tartışmaların şekillenmesinde önemli olduğunu vurgulamıştır (38).

Pennings (2002) çalışmasında "üreme turizmi" olgusunu ahlaki çoğulculuk (moral pluralism) bağlamında ele almaktadır. Çalışmada, farklı ülkelerde üreme teknolojilerine dair yasal ve etik yaklaşımların çeşitliliği nedeniyle, bireylerin kendi ülkelerinde yasak olan uygulamalara erişmek için başka ülkelere gitmelerinin, ahlaki çoğulculuğun pratik bir sonucu olduğu savunulmaktadır (39).

Pennings (2004) tarafından yapılan başka bir çalışmada Avrupa'da üreme turizminin, ulusal yasalar arasındaki uyumsuzluklardan kaynaklandığını belirtmektedir. Ancak, üye devletlerin etik anlayışlarındaki farklılıklar göz önüne alındığında, tam bir yasal

uyumlaştırmanın hem uygulama hem de ahlaki açıdan mümkün olmadığı görüşünü bildirmektedir. Bunun yerine, asgari düzeyde bir uyum ve karşılıklı tanıma mekanizmalarının geliştirilmesini önermektedir. Sonuç olarak, bireylerin özgürlüklerini koruyacak, aynı zamanda sömürü ve eşitsizlikleri önleyecek esnek bir düzenleme yaklaşımının benimsenmesi gerektiğini öne sürmektedir (40).

Literatürde en sık kullanılan üç anahtar kelime reproductive tourism (üreme turizmi), surrogacy (taşıyıcı annelik), birth tourism (doğum turizmi) olarak sıralanmaktadır. Üreme turizmi ve doğum turizmi kavramları birbirinin alternatifi olarak kullanılabilecek ifadeler olmakla birlikte, farklı bir kavram olarak taşıyıcı annelik konusu en sık kullanılan anahtar kelimeler arasında yer alması ilgi çekicidir. Taşıyıcı anneliğin her ülkede yasal olarak uygulanmamaktadır ve bu kapsamda yılda yaklaşık 20.000 çocuk dünyaya gelmektedir (41). Bu durumun bireyleri doğum turizmine yönlendirebileceği düşünülebilir.

Doğum turizmi alanında en çok yayın Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmamıştır. Kanada, Almanya, İsviçre, Amerika, Avustralya, Fransa, İtalya, İngiltere, İspanya, Hollanda ve İsveç en fazla göçmene ev sahipliği yapan ülkeler arasındadır (42). Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası göç kapsamında en fazla tercih edilen ülkeler arasında yer alması, doğum turizminde de en fazla tercih edilen ülkelere biri olmasına ve dolayısıyla konunun ülke gündeminde ve akademik çalışmalarda daha fazla yer almasına sebep olabilir.

Doğum turizmi konusunu içeren çalışmalar araştırma alanları açısından farklılık göstermektedir. Doğum turizmi, çok disiplinli bir araştırma konusu olarak sosyal bilimler, tıp ve beşeri bilimlerde farklı şekillerde ele alınmaktadır. Her disiplin, doğum turizmini kendi perspektifinden farklı temalarla ele almaktadır. Sosyal bilimler alanında doğum turizmi ile ilgili yayınlar çoğunlukla doğum turizmi kavramını; göç, vatandaşlık elde etme ve etik unsurlarıyla ele alan çalışmaları içermektedir (2,3,10,19,20,21,23,24,29,38). Tıp alanındaki çalışmalar anne ve bebek sağlığı ile sağlık hizmeti sunumuna odaklanmaktadır (43-44). Beşeri bilimlerde konu daha çok kimlik, aidiyet ve insan hakları gibi konulara odaklanmıştır (45-46).

Doğum turizmi literatürünün tek boyutlu bir çerçevede değil, çok disiplinli bir yaklaşımla incelenmesi gerekmektedir. Mevcut literatür, kavramı daha çok politik ve vatandaşlık perspektifinden tartışırken, sağlık politikaları, hasta hakları, etik ilkeler ve hizmet sunum modelleri bağlamında yapılacak çalışmaların yetersizliği dikkat çekmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelere yönelik doğum amaçlı seyahatlerin ardında yatan sosyoekonomik ve kültürel dinamiklerin daha derinlemesine incelenmesi, alana yönelik yeni katkılar sağlayacaktır.

4.1. Sonuç ve Öneriler

Doğum turizmi, temelde bir çeşit sağlık turizmi faaliyeti olarak dünyada yaygın bir hareketlilik göstermektedir. Yapılan çalışmalar, bu varsayımı desteklemekte ve doğum turizmini tercih eden bireylerin belirli özelliklere sahip ülkeleri seçtiğini ortaya koymaktadır. Toprak esasına dayalı vatandaşlık veren ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkeler, bu bağlamda en çok tercih edilen ülkeler arasında yer almaktadır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Meksika, Brezilya ve Arjantin gibi ülkeler, bu tür seyahatlerde öne çıkan merkezler arasındadır.

Doğum seyahatlerinin artmasıyla birlikte bu durumun gelecekte ülkeler açısından çeşitli tehlikeleri de beraberinde getireceği konusunda endişeler bulunmaktadır. Bu endişeler arasında; ekonomik ve toplumsal dengelerin bozulması en fazla öne çıkanlar arasındadır. Konu, bu kapsamda tercih edilen ülkelere önemli tartışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Doğum turizmi kapsamında elde edilen toprak esasına dayalı vatandaşlık hakkı, söz konusu ülkelere bazı politik kesimler tarafından eleştirilse de uygulama halen devam etmektedir. Literatür

incelendiğinde, doğum turizminin hukuki, politik ve sağlık hizmetleri boyutlarıyla ele alındığı çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır. Doğum turizmiyle ilgili eleştirel yaklaşımlar bulunmakla birlikte, bu uygulamanın ülkeler için çeşitli olumlu etkileri de söz konusudur. Örneğin, doğum turizmi sayesinde hizmet alan bireylerden elde edilen vergi geliri ülkelere önemli bir katkı sağlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde doğum yoluyla vatandaşlık kazanan bireylerin vergi mükellefi olmalarına ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Bunun yanında, doğum turizminin sağlık sektöründeki istihdam ağına olumlu etkileri olduğu da belirtilmektedir.

Literatür incelemesi sonucunda, sağlık turizmi kapsamında yeni ve niş bir kavram olarak ele alınabilecek doğum turizmiyle ilgili çalışmaların genellikle vatandaşlık edinme boyutuna odaklandığı, ancak sağlık hizmet sunumu gibi konulara daha az yer verildiği görülmüştür. Doğum turizmi ile ilgili akademik çalışmaların çoğunluğunun, bu uygulamayı politik açıdan eleştiren yaklaşımlar içerdiği dikkat çekmektedir. Ancak bu eleştirilerin, seyahatlerin politik etkilerine tek taraflı bir bakış açısıyla yapılması nedeniyle olduğu söylenebilir. Genel literatüre bakıldığında, doğum turizmi ile ilgili verilerin kısıtlı olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle, sağlık turizmi ve diğer perspektiflerden doğum turizmini ele alan yeni çalışmalar, bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacaktır.

5. KAYNAKLAR

1. CDC. Immigrant and Refugee Health. Atlanta (GA): Centers for Disease Control and Prevention; 2016 <https://www.cdc.gov/immigrant-refugee-health/> (Erişim tarihi 27 Mayıs 2025)
2. Samarrai Y. Canadian't: Policy Options to Address Birthright Citizenship for Tourists. Burnaby (BC): Simon Fraser University; 2020.
3. Solarin SA, Bello MO, Lasisi TT, Bekun FV. Modelling the determinants of birth tourism demand: a time series analysis. Curr Issues Tour. 2025;28(7):1116-34. doi:10.1080/13683500.2024.2325481
4. UNWTO. International tourism highlights, 2024 edition. Madrid: World Tourism Organization; 2024 <https://www.e-unwto.org/doi/10.18111/9789284425808> (Erişim tarihi 29 Mayıs 2025)
5. Lei WSC, Suntikul W, Chen Z. Tourism development induced social change. Ann Tour Res Empir Insights. 2023;4(1):100088.
6. Pérez-Rodríguez JV, Ledesma-Rodríguez F. Unconditional quantile regression and tourism expenditure: The case of the Canary Islands. Tour Econ. 2021;27(4):626-48.
7. Güneş G. Turizm Türleri ve Turizm Politikaları, Dünyada ve Türkiye'de Sağlık Turizmi. In: Tengilimoğlu D, editor. Sağlık Turizmi. Ankara: Siyasal Kitapevi; 2013. p. 17-46.
8. Rhama B. The halal tourism – alternative or mass tourism? Indications of traditional mass tourism on crescent rating guidelines on halal tourism. J Islam Mark. 2022;13(7):1492-514.

9. Zhang P, Wang J, Li R. Tourism-type ontology framework for tourism-type classification, naming, and knowledge organization. *Heliyon*. 2023;9(4):e15192. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e15192>
10. Kaygısız NÇ. Turizmde güncel eğilimler: kavramsal bir değerlendirme. *Erciyes Akademi*. 2022;36(1):213-27.
11. Acar N, Turan A. Sağlık çalışanlarının sağlık turizmi farkındalığı üzerine bir araştırma: Ahi Evran Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi çalışanları örneği. *CÜ İktisadi ve İdari Bilim Derg*. 2016;(Dec).
12. Sevim E. Sağlık Turizmi. In: Ünal A, editor. *Türk Sağlık Sistemi: Tarihsel Süreç-Hizmet Sunumu-Uygulamalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi; 2021. p. 495-524.
13. Sevim E. *Medikal Turizm ve Stratejik Analiz*. 1st ed. Ankara: Nobel Yayıncılık; 2019.
14. Dağ E, Demir Y, Kılınç ZA, Yazıcıoğlu B. Perception of medical tourism image from the perspective of healthcare professionals: The case of Turkey. *J Tour Manag Res*. 2024;11(1):38-48.
15. Kuzhan K, Gönen S. Türkiye’de sağlık turizmi ve pazarı üzerine bir değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Derg*. 2024;14(1):27-50.
16. Buzcu Z, Birdir K. Türkiye’de medikal turizm incelemesi: özel hastanelerde bir çalışma. *Gaziantep Univ J Soc Sci*. 2019;18(1):311-27.
17. Khan MJ, Chelliah S, Haron MS. International patients’ travel decision making process-A conceptual framework. *Iran J Public Health*. 2016;45.
18. Pařízková A, Clausen JA. Women on the move: A search for preferred birth services. *Women Birth*. 2019;32(4):e483-91.
19. Çolakoğlu Ü, Işık C. Sağlık turizmi tipolojisi. In: *Turizmde Güncel Gelişmeler ve Yaklaşımlar*. Konya: Çizgi Kitabevi; 2024. p. 126-47.
20. Balta E, Altan-Olcay Ö. Strategic citizens of America: Transnational inequalities and transformation of citizenship. *Ethn Racial Stud*. 2016;39(6):939-57.
21. Nori M. Asian/American/Alien: Birth tourism, the racialization of Asians, and the identity of the American citizen. *Hastings Women’s LJ*. 2016;27:87.
22. Brar S, et al. Impact of birth tourism on health care systems in Calgary, Alberta. *BMC Health Serv Res*. 2022;22(1):120.
23. Lollman J. The significance of parental domicile under the Citizenship Clause. *Va Law Rev*. 2015;101(2):455-500. <http://www.jstor.org/stable/24363229>
24. Ji Y, Bates BR. “Better than bank robbery”: Yuezi centers and neoliberal appeals to market birth tourism to pregnant Chinese women. *Health Commun*. 2018;33(4):443-52.

25. Gabor MR, Oltean FD. Babymoon tourism between emotional well-being service for medical tourism and niche tourism: Development and awareness on Romanian educated women. *Tour Manag.* 2019;70:170-5.
26. Wang SH. Fetal citizens? Birthright citizenship, reproductive futurism, and the “panic” over Chinese birth tourism in southern California. *Environ Plann D.* 2017;35(2):263-80.
27. Hayes-Klein H. Human Rights in Childbirth. Opening remarks at the first Human Rights in Childbirth Conference; 2012 Jun 1; The Hague, Netherlands.
28. Lu R. Look who’s walking: Chinese birth tourism goes stateside. *Foreign Policy.* 2014;25.
29. Foster CH. Anchor babies and welfare queens: An essay on political rhetoric, gendered racism, and marginalization. *Women Gend Fam Color.* 2017;5(1):50-72.
30. Center for Immigration Studies. Birth Tourism: Facts and Recommendations. Washington (DC): Center for Immigration Studies; 2020.
31. Altan-Olcay Ö, Balta E. The American Passport in Turkey: National Citizenship in the Age of Transnationalism. Philadelphia: University of Pennsylvania Press; 2020.
32. Kugler MD. Current developments in immigration law: The debate surrounding “birth tourism”. *Georgetown Immigr Law J.* 2018;32(3).
33. Spiro PJ. At Home in Two Countries: The Past and Future of Dual Citizenship. New York: New York University Press; 2016.
34. Wang SH. Intra-Asian infrastructures of Chinese birth tourism: Agencies’ operations in China and Taiwan. In: Chan YW, Koh SY, editors. *New Chinese Migrations: Mobilities and Inspirations.* London: Routledge; 2018. p. 112-27.
35. Cheng KM. Medical tourism: Chinese maternity tourism to Hong Kong. *Curr Issues Tour.* 2016;19(14):1479-86.
36. Sajons C. Birthright citizenship and parental labor market integration. *Labour Econ.* 2019;57(C):1-22.
37. Scopus. Search results for “birth tourism” OR “maternity tourism” OR “reproductive tourism” OR “perinatal tourism” OR “medical tourism for childbirth”. Amsterdam: Elsevier; 2025
<https://www.scopus.com/results/results.uri?s=%28TITLE-ABS-KEY%28%22birth+tourism%22%29...> (Erişim tarihi 16 Mayıs 2025)
38. Inhorn MC, Patrizio P. Rethinking reproductive “tourism” as reproductive “exile”. *Fertil Steril.* 2009;92(3):904-6.
39. Pennings G. Reproductive tourism as moral pluralism in motion. In: *Reproductive technologies: a reader.* London: Sheed and Ward; 2002. p. 99-112.
40. Pennings G. Legal harmonization and reproductive tourism in Europe. *Hum Reprod.* 2004;19(12):2689-94.

41. Kayalı D. Milletlerarası taşıyıcı annelik sonucu doğan çocuğun soybağına uygulanacak hukuk. Public Private Int Law Bull. 2024;44(1):221-52. doi:10.26650/ppil.2023.44.1.1424263
42. Bozkaya Ş, Kum H. Neoklasik makro göç kuramı çerçevesinde uluslararası göç: En çok göç alan ülkeler üzerine bir analiz. Int J Soc Inquiry. 2022;15(1):177-94. doi:10.37093/ijsi.1007970.
43. Birch C. Birth Tourism - Possible Solutions. J Obstet Gynaecol Can. 2023 Jun;45(6):389-390. doi: 10.1016/j.jogc.2023.03.012. PMID: 37244744.
44. Brar S, Kale M, Birch C, Mattatall F, Vaze M. Impact of birth tourism on health care systems in Calgary, Alberta. BMC Health Serv Res. 2022 Jan 28;22(1):120. doi: 10.1186/s12913-022-07522-4. PMID: 35090457; PMCID: PMC8798307.
45. Medhekar A. Birth Tourism Overseas for Citizenship Rights: Challenges, Opportunities, and Policy Implications. Exploration of Prenatal Tourism and Birthright Citizenship (2025): 289-318.
46. Yu B, Kun Z. 'It's more foreign than a foreign country': adaptation and experience of Mainland Chinese students in Hong Kong. Tertiary Edu. and Manag. 22.4 (2016): 300-315.